

Čista zmaga za občine

Lokalne skupnosti kot promotorji trajnostnih športnih dogodkov

Vsebina

I. Pomen trajnostnih športnih dogodkov	2
II. Kaj so trajnostni športni dogodki.....	2
III. Vplivi in potenciali športnega dogodka za okolje in družbo	3
IV. Čista zmaga: prvi slovenski projekt za trajnostne športne dogodke	4
V. Korak za korakom – tristopenjska shema napredovanja	5
VI. Področja za izvedbo trajnostnih športnih dogodkov.....	6
VII. Predlog ukrepov za občine	7
VIII. Prakse v tujini	9
IX. Informacije o projektu.....	10

I. Pomen trajnostnih športnih dogodkov

Vsak športni dogodek, ne glede na velikost in športno panogo, je povezan z naravnim in družbenim okoljem, v katerem se odvija. Povezava je dvosmerna: okolje vpliva na dogodek in dogodek vpliva na okolje. Organizatorji, ki si prizadevajo za uspešnost in odmevnost športnih dogodkov, te povezave gojijo in skozi njih izpričujejo svojo družbeno in okoljsko odgovornost. Pri načrtovanju in izvedbi dogodka upoštevajo danosti in omejitve okolja, z udejanjanjem načel trajnostnega razvoja aktivno zmanjšujejo škodljive in povečujejo koristne učinke dogodka in si prizadevajo za njegovo pozitivno zapuščino. S tem izboljšujejo podobo in družbeno sprejemljivost športnega dogodka. Hkrati pa izpolnjujejo tudi njegovo pomembno poslanstvo, da služi kot komunikacijski kanal za ozaveščanje o naravnemu in družbenemu okolju manj škodljivih praksah ter za spodbujanje sprememb v ravnanju posameznikov in organizacij. Takšnim športnim dogodkom, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju, pravimo trajnostni športni dogodki.

II. Kaj so trajnostni športni dogodki

Opredelitev trajnostnega športnega dogodka izhaja iz definicije trajnostnega razvoja¹. Trajnostni športni dogodek je dogodek, ki zadovoljuje sedanje potrebe organizatorjev, udeležencev, obiskovalcev, sponzorjev, dobaviteljev izdelkov in storitev, pa tudi lokalne skupnosti in družbe v celoti, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih rodov, da prav tako zadovoljijo svoje potrebe. Trajnostnost športnega dogodka pa ni stanje, ampak je proces, ki izpričuje dolgoročno namero organizatorjev, da pritegnejo udeležence, obiskovalce, dobavitelje, lokalno skupnost in sponzorje v trajnostno zgodbo. Da skupaj in vsak zase zmanjšajo škodljive ter povečajo koristne družbene in okoljske vplive dogodka. Izpričuje tudi dolgoročno zavezanost organizatorja k stalnim izboljšavam.

Športni dogodki so trajnostni, če v največji možni meri prispevajo k:

- **varovanju narave in okolja:**
 - naravnih virov - vode, zemlje in zraka,
 - živalskih in rastlinskih vrst ter ekosistemov,
 - podnebja, in
- **pozitivnim vplivom na družbo:**
 - blaginji lokalne skupnosti in širše družbe,
 - vključevanju lokalnih skupnosti in lokalnih deležnikov,
 - zdravju in varnosti gledalcev, udeležencev in zaposlenih,
 - dostopnosti in vključenosti za vse, ne glede na posebne potrebe,
 - pozitivni zapuščini ter
 - etičnemu ravnanju, odgovornosti in transparentnosti.

¹ Trajnostni razvoj pomeni »zadovoljiti trenutne potrebe, ne da bi pri tem ogrozili zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij«. Opredelitev pojma trajnostnega razvoja je Svetovna komisija za okolje in razvoj Združenih narodov leta 1987 objavila v poročilu [Our Common Future](#).

III. Vplivi in potenciali športnega dogodka za okolje in družbo

Šport je hkrati vzrok in žrtev negativnih človeških vplivov na okolje in družbo. Še posebej pogosto je šport v konfliktu z okoljem: športni dogodki proizvedejo veliko emisij toplogrednih plinov ter kemičnega, svetlobnega in zvočnega onesnaženja, naravo pa brezobzirno izkoristijo. Podnebne spremembe, tanjšanje ozonskega plašča, širjenje puščav, krčenje za stabilnost podnebja ključnih tropskih gozdov, onesnaženost voda ter izčrpavanje naravnih virov so le nekatere izmed posledic našega neodgovornega ravnanja v naravnem okolju. Na vse to šport vpliva in vse to tudi vpliva na šport. Nazoren primer so podnebne spremembe, ki v zadnjih letih v Sloveniji krojijo izvedbo zimskih športnih tekmovanj. Previsoke zimske temperature so vodile v odpoved tekem svetovnega pokala v alpskem smučanju, biatlonu, ipd. Po drugi strani pa prav ti športni dogodki s posegi v naravo tudi negativno prispevajo k takšnemu stanju. Gre za začaran krog, ki ga je treba prekiniti s trajnostnimi praksami. S tem v zvezi imajo športni menedžerji, organizatorji športnih dogodkov, športniki in ostali deležniki v športni industriji veliko odgovornost do našega okolja, saj so športni dogodki čudovita priložnost za vplivanje na veliko število ljudi, ki jih šport neposredno in posredno zadeva.

Slika 1: vplivi športnega dogodka na okolje in družbo

Šport je medij, ki ima veliko mobilizacijsko moč - pritegne veliko bralcev, poslušalcev, gledalcev in klikov, pa tudi veliko udeležencev in obiskovalcev prireditelj. Tako kot vsaka druga človeška aktivnost je tudi šport umeščen v fizično in družbeno okolje in nanj tudi vpliva. V tujini se povečuje pozornost za bolj trajnostne pristope pri organiziranju športnih dogodkov, ki vključujejo prizadevanja za zmanjšanje okoljskega odtisa, vključevanje interesov lokalnih skupnosti, vzpostavljanje trajnostnih dobavnih verig, itd. Ne samo, da trajnostni pristop prispeva k zmanjšanju neposrednega okoljskega odtisa dogodka. Še pomembnejša je priložnost, da na trajnostnih športnih dogodkih vsi deležniki od organizatorjev, sponzorjev, udeležencev, obiskovalcev, itd. pridejo v stik s trajnostnimi praksami – jih opazujejo, izkusijo in po možnosti prenesejo v svoje vsakodnevno ravnanje. Trajnostni športni dogodki tako niso samo pomemben napredek v industriji dogodkov, ampak prinašajo pomembne gospodarske in družbene koristi na vseh nivojih in so pomemben komunikacijski kanal za trajnostne prakse.

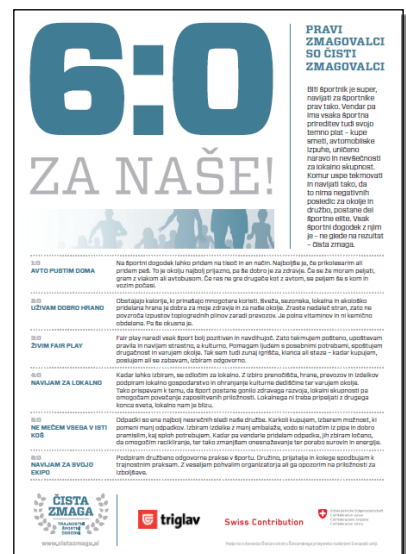
IV. Čista zmaga: prvi slovenski projekt za trajnostne športne dogodke

Namen projekta ČISTA ZMAGA je preko športnih dogodkov doseči spremembe v delovanju posameznikov in organizacij ter tako prispevati k doseganju trajnostnega razvoja. Z namenom da bi spodbudili sistematično uvajanje trajnostne prakse pri organizaciji športnih dogodkov je delo potekalo na treh stebrih: (1) strokovnem delu z organizatorji in drugimi deležniki športnih dogodkov v Slovenji, v okviru katerega so bila izvedena usposabljanja in pripravljena gradiva, (2) ozaveščanju širše javnosti o pomenu trajnostnih športnih dogodkov kot mediju, ki prispeva k dolgoročnim spremembam v delovanju posameznikov in organizacij ter (3) vpetosti trajnostnih športnih dogodkov v zakonodajni okvir oz. nacionalne in lokalne politike.

Projekt je dosegel veliko odmevnost marca letos, ko je bila ekipa Čiste zmage svetovalec organizacijskemu komiteju svetovnega pokala v smučarskih skokih [Planica 2013](#). Kot ambasadorji trajnostnih športnih dogodkov so se projektu pridružili trije vrhunski slovenski športniki: Franci Petek, Mitja Petkovšek in Katarina Venturini.

Konkretni rezultati projekta, ki so na voljo organizatorjem športnih dogodkov, podjetjem (sponzorjem in dobaviteljem), vladi in lokalnim skupnostim, medijem, strokovnjakom in splošni javnosti:

- [Spletna stran](#), kjer objavljamo novice o projektu, predvsem pa podperne informacije za organizatorje športnih dogodkov (dobre prakse, priročnike, napotke ipd).
- Prvi slovenski [Priročnik za organizacijo trajnostnih športnih dogodkov](#), ki organizatorjem svetuje pri menedžmentu in izvedbi trajnostnega športnega dogodka. Na področju menedžmenta predstavlja sistem vodenja, komuniciranja in naročanja. Izvedba se nanaša na področja družbene odgovornosti, prizorišča in infrastrukture, naravnega okolja, mobilnosti, energije, odpadkov, hrane in pijače ter vode. Priročnik organizatorje vodi po tri-stopenjski shemi postopnega napredovanja.
- [Kriteriji za trajnostne športne dogodke](#) so namenjeni ocenjevanju športnih dogodkov glede na trajnostne elemente. Uporabni so kot vir idej pri načrtovanju ali kot orodje za samooceno.
- [Ozaveščevalni napotki](#): navijačem, tekmovalcem, gledalcem, staršem, otrokom želimo sporočiti, kako pomembno je odgovorno ravnanje na športnih dogodkih in jih navdušiti k temu, da odgovorni športni duh prenesejo tudi na druga področja svojega življenja.
- [Delavnice Organizacija trajnostnih športnih dogodkov in Trajnostna sponzorstva športnih dogodkov za organizatorje](#)

V. Korak za korakom – tristopenjska shema napredovanja

Sistem vodenja trajnostnih športnih dogodkov, ki je predstavljen v priložniku in kriterijih, je zasnovan na podlagi tristopenjske sheme napredovanja, ki korak za korakom peljejo k čedalje celovitejšemu pristopu. V tristopenjsko shemo napredovanja je vgrajena naslednja logika:

- Prva stopnja prinaša vzpostavitev sistema menedžmenta vplivov na okolje in družbo ter izvedbo vsaj minimalnih izvedbenih in komunikacijskih ukrepov.
- Druga stopnja vključuje naprednejše in zahtevnejše ukrepe.
- Tretja stopnja pa izkazuje celovit pristop, ki vključuje menedžment vplivov na okolje in družbo, komuniciranje in aktivno vključevanje ostalih deležnikov dogodka.

Sistem vodenja izhaja iz zavezanosti organizacije k učinkovitemu in čim bolj celovitemu vključevanju načel trajnostnega razvoja v organizacijo športnega dogodka. Temelji na preudarnem načrtovanju, skrbnem dokumentiranju in spremljanju izvajanja aktivnosti. Napeljuje k sprotnemu preverjanju doseganja ciljev in sprejemanju korektivnih ukrepov. Sistem vodenja s ponavljanjem korakov načrtovanja, izvajanja, preverjanja in ukrepanja omogoča doseganje stalnih izboljšav.

Vzpostavitev sistema vodenja poteka v sedmih korakih, ki si smiselno sledijo:

Dve področji horizontalno podpirata organizacijo trajnostnega športnega dogodka:

- **učinkovito in transparentno komuniciranje:** pomembno je zagotoviti, da vsi deležniki dobijo informacije, navodila in druga sporočila, ki so zanje pomembna pred dogodkom, med in po dogodku.
- **trajnostno naročanje:** športni dogodki so zaradi svoje odmevnosti (lahko pa tudi zaradi velikosti) pomembni potrošniki blaga in storitev. Z vključevanjem ustreznih trajnostnih meril v postopke naročanja so organizatorji športnih dogodkov sposobni spodbuditi trg okolju prijaznejših in etičnih proizvodov in storitev v lokalnih okoljih.

VI. Področja za izvedbo trajnostnih športnih dogodkov

Vsak športni dogodek je edinstven in organizatorji se bodo sistematično lotili tistih področij, ki so za njihov dogodek smiselna – tistih, ki imajo velik potencial zmanjšanja škodljivih in povečanja koristnih vplivov, ki so izvedljiva glede na razpoložljive finančne in človeške vire in ki imajo velik ozaveščevalni in komunikacijski potencial.

Sistem vodenja trajnostnih športnih dogodkov, ki je predstavljen v priročniku in kriterijih vsebuje priporočila za posameznih področjih, na katerih so vplivi športnih dogodkov običajno največji:

- družbena odgovornost,
- prizorišče dogodka in infrastruktura,
- vplivi na naravno okolje,
- mobilnost,
- poraba energije,
- odpadki,
- hrana in pijača,
- voda.

Priročnik in kriteriji v vsakem od izvedbenih poglavij

- predstavijo vplive na okolje in družbo na posameznem področju in od česa so odvisni,
- predlagajo cilje, ki si jih organizatorji na posameznih področjih lahko zastavijo, ter ukrepe oziroma aktivnosti, s katerimi jih lahko dosežejo,
- opozarjajo na usposabljanje in motiviranje ključnih skupin deležnikov športnega dogodka,
- predlagajo kazalnike za merjenje in spremljanje napredka.

VII. Predlog ukrepov za občine

Lokalne skupnosti imajo pomembno vlogo zagotavljanja javnega interesa na področju športa, ki jim jo podeljmeta Zakon o športu in Nacionalni program športa (sedanji in osnutek v pripravi). Trajnostne športne prireditve ščitijo interese lokalnih skupnosti ter kulturne in naravne dediščine. Lokalna skupnost nastopa kot partner, ki bo po koncu dogodka živel s pozitivno zapuščino dogodka.

Glede na področja najpomembnejših pristojnosti lokalnih skupnosti, ki jih je opredelil predlog nacionalnega programa športa do leta 2020, predlagamo nabor njihovih možnih ukrepov za spodbujanje trajnostnih športnih dogodkov:

Področje	Predlog ukrepov
Programsko: vključevanje v letni program športa na lokalni ravni	V letni program lahko občina vključi celovit program ukrepov v podporo bolj trajnostno organiziranim športnim dogodkom - poleg finančnih, investicijskih in informacijskih ukrepov (ki so navedeni spodaj) tudi ozaveščanje in usposabljanje športnih delavcev.
Finančno: razporejanje sredstev za izpeljavo letnega programa športa na lokalni ravni	<p>Uvajanje kriterijev za spodbujanje organizatorjev k trajnostnemu organiziranju športnih dogodkov v razpise za dodeljevanju sredstev. Kriterije naj občina uvaja stopenjsko, da motivira organizatorje k postopnemu napredovanju.</p> <p>Sprva naj bo od organizatorjev zahtevana opredelitev pomembnejših vplivov športnega dogodka na okolje in družbo; v zvezi z najpomembnejšimi vplivi na okolje in družbo naj si nato organizator zastavi cilje za zmanjšanje škodljivih in povečanje koristnih vplivov športnega dogodka ter pripravi akcijski načrt z ukrepi za njihovo doseganje.</p>
Investicijsko: določanje športnih objektov lokalnega in pokrajinskega pomena	<p>Pri vzdrževanju, prenovi ali izgradnji objektov velja upoštevati naslednja trajnostna načela:</p> <ul style="list-style-type: none">- varčevanje z energijo (električno, toplotno, pogonskimi gorivi za motorna vozila), s čimer zmanjšujejo vplive na podnebne spremembe;- trajnostno rabo naravnih virov, s čimer preprečujejo njihovo izčrpavanje (vključuje tudi uporabo lokalnih trajnostnih materialov, npr. lesa);- zmanjšanje količine odpadkov in vseh vrst onesnaževanja (kemičnega, hrupnega, svetlobnega), minimiziranje in saniranje vplivov na živalske in rastlinske vrste ter ekosisteme, s čimer prispevajo k ohranjanju narave;- sodelovanje z lokalno skupnostjo ter spoštovanje kulture in naravne dediščine, s čimer dosežejo sožitje z lokalnim okoljem ter ustvarijo priložnosti za gospodarski in družbeni razvoj;- zdravje in varnost ljudi in okolja ter dostopnost za vse.

	Osnovne zakonodajne zahteve trajnostne gradnje določata Uredba o zelenem javnem naročanju ² in Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah ³ .
Informacijsko: spremljanje in ocenjevanje izpeljave letnega programa športa na lokalni ravni	Evidentiranje in promocija dobrih praks. Povezovanje z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami za raziskovalne naloge na področju trajnostnih športnih dogodkov in spremljanje njihovih učinkov.

Občinam in športnim organizacijam so pri izvajanju zgoraj navedenih ukrepov v pomoč izdelana orodja Čista zmaga, predvsem [priročnik](#) in [kriteriji](#).

Trajnostni športni dogodki naslavljajo področja okolja ter družbenega in gospodarskega razvoja. Prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti (varovanju živali, rastlin in njihovih habitatov), zmanjševanju podnebnih sprememb, učinkoviti rabi vode, energije in drugih virov, zmanjševanju količine odpadkov ter pospeševanju trajnostne mobilnosti. Vključujejo elemente trajnostne lokalne proizvodnje in potrošnje ter pospešujejo vzpostavljanje trajnostnih dobavnih verig. Ščitijo interese lokalnih skupnosti, vključujejo pa tudi pomembne vidike zaščite kulturne dediščine in človekove varnosti, zdravja in pravičnih odnosov. Kot taki lahko močno prispevajo k trajnostnemu razvoju regij in lokalnih skupnosti, ki bi bile ob zgolj komercialnih interesih športnih dogodkov obravnavane zgolj kot sredstvo in ne kot resnični partner, ki bo živel z zapuščino dogodka še leta.

Izkušnje kažejo, da ukrepi za varstvo okolja običajno vodijo do "win-win" rešitev, kjer vse vpletene strani pridobijo. Že z relativno enostavnimi ukrepi (npr. z varčevanjem z energijo) lahko pomembno zmanjšamo emisije toplogrednih plinov ter obenem znižamo stroške. Z uporabo deževnice in izboljšanjem toplotne izolacije zgradb se zmanjšajo stroški za vodo in energijo.

² Ur. L. RS št. 102/2011 in spremembe, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2011102&stevilka=4404>,

Priloga 7: Temeljne okoljske zahteve za stavbe, http://www.uradni-list.si/files/RS_-2011-102-04404-OB~P007-0000.PDF#/pdf

³ Ur.l. RS, št. 52/2010, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201052&stevilka=2856>

VIII. Prakse v tujini

V tujini obstajajo različni pristopi sistemskega spodbujanja trajnostnih elementov na področju športa.

V **Franciji** so sprejeli [Nacionalno strategijo trajnostnega razvoja v športu](#) in pripravili orodje za pomoč pri izbiri športnih dogodkov, ki ustrezajo kriterijem okolju prijaznejših prireditev, za dodeljevanje sredstev.

Španija je sprejela [Nacionalno strategijo o športu in trajnostnosti](#). Konkretni predlogi prihajajo preko [Zelene karte španskega športa](#), po kateri organizacije članice (vsi relevantni deležniki v športu) sprejmejo zaveze, ki so zanje zavezujoče.

V **Nemčiji** so ob svetovnem nogometnem prvenstvu za moške (2006) in ženske (2011) zagnali projekt [GREEN GOAL](#), ki določa merila za zaščito okolja in poudarjanje trajnostnosti. Osredotoča se na zmanjšanje porabe vode na stadionih (20 %), ločevanje odpadkov, zmanjšanje porabe energije in zmanjšanje emisij CO₂ z razvojem javnega prometa. V teku so dogovarjanja nekaterih zveznih držav za zagotovitev minimalnih subvencij za zagotovitev investicij v trajnostne ukrepe (v glavnem na področju energetske učinkovitosti).

IX. Informacije o projektu

Projekt izvaja:

[Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj](#)

Vodja projekta: Gaja Breclj, gaja@umanotera.org, tel: 01 439 71 00

Partner projekta:

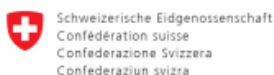
[AISTS – International Academy of Sports Science and Technology](#)

Financiranje:

Projekt je podprt z donacijo Švice v okviru Švicarskega prispevka razširjeni Evropski uniji.

Swiss Contribution

Projekt delno sofinancira Zavarovalnica Triglav d.d.

V letu 2012 je projekt delno sofinancirala Slovenska nacionalna komisija za UNESCO.

